Att begrava en ängel

KRISTINA ROTKIRCH (RED.)

Att begrava en ängel

RYSKA KÄRLEKSNOVELLER

Översättning
Ben Hellman
Janina Orlova
Kristina Rotkirch

ERSATZ
SÖDERSTRÖMS

© Ersatz (Sverige) & Söderströms (Finland) 2008
© Respektive författare 2008
© Förord & författarbiografier Kristina Rotkirch 2008
Översättare från ryska Ben Hellman (Sorokin),
Janina Orlova (Gelasimov, Popov, Sadur),
Kristina Rotkirch (övriga författare)
Redaktör Ola Wallin
Omslag Christer Jonson
Sättning & grafisk form Ola Wallin
Korrekturläsare Wera Minth
Tryck Livonia Print, Lettland 2008

ISBN SVERIGE 978-91-88858-75-7
ISBN FINLAND 978-95-15225-49-8

www.ersatz.se
www.soderstrom.fi

INNEHÅLL

KRISTINA ROTKIRCH *Tolv ryska nutidsförfattare om kärlek* 7
OLGA SLAVNIKOVA *Det olästa brevets hemlighet* 9
JEVGENIJ POPOV *När de kalasade på tuppen* 19
NINA SADUR *Obesvarad kärlek* 28
Elaka flickor 32
Häxans tårar 37
ANATOLIJ GAVRILOV *Parker och restauranger* 46
JURIJ BUIDA *Tokstollan Nastia* 54
VIKTOR PELEVIN *Tamburinen för övre världen* 66
LJUDMILA ULITSKAJA *Den andra mars 1953* 85
JEVGENIJ GRISJKOVETS *Att begrava en ängel* 105
VLADIMIR SOROKIN *Kärlek* 136
ROMAN SENTJIN *Mötet* 140
Ännu en natt 143
NINA GABRIELJAN *Lycka* 147
ANDREJ GELASIMOV *Zjanna* 153
Författarbiografier 179

KRISTINA ROTKIRCH

Tolv ryska nutidsförfattare om kärlek

DAGENS ryska prosa liknar mest av allt en vildvuxen trädgård där de gamla perennerna håller på att trängas undan, främst av livskraftiga nya arter men även av ogräs och kardborrar. Det är en svåröverskådlig rikedom som bjuder på allt från fräscht nyorienterande och djärvt experimentella texter till krigs- och våldsskildringar som knappast skulle tryckas på annat håll.

En genre som också blomstrar rikligare i Ryssland än på många andra håll är novellen. Flera författare skriver huvudsakligen noveller och det är svårt att komma på någon betydande rysk romanförfattare som inte *också* skulle skriva noveller. Det beror antagligen delvis på att de »tjocka tidskrifterna« fortfarande erbjuder ett fint forum för kortare texter. Ännu i dag publiceras mycket intressant poesi och prosa först (och ibland endast) i någon litterär tidskrift.

Novellerna i den här antologin handlar alla om kärlek – om än av mycket olika slag. *Olga Slavnikova* skriver om en ödesdiger skolförälskelse medan *Jevgenij Popovs* stridslystna äldre makar förenas genom vodkan och sängen. *Nina Sadurs* storstadstjejer tar till magin i sin kärleksnöd medan *Anatolij Gavrilovs* ynglingar står längtande i landsbygdens lera. *Jurij Buidas* Nastia är desperat bunden till sin kriminelle man medan *Viktor Pelevin* låter sin Masja göra en resa till dödsriket . . .

För mig är de tolv författarna dels beprövade kärlekar som

den alltid lika berörande *Ljudmila Ulitskaja*, dels helt nya förälskelser som vardagsromantikern *Jevgenij Grisjkovets*. De hör till olika generationer och kommer från så vitt skilda delar av Ryssland som Kaliningrad ytterst i väst och Kemerovo i Sibirien. Samtidigt representerar de olika riktningar inom dagens ryska litteratur: från den ryske postmodernisten *Vladimir Sorokins* vilda parodier till *Roman Sentjins* nyrealistiska kortnoveller. Och precis som *Nina Gabrieljans* erotiska minitragedier brukar också *Andrej Gelasimovs* lediga direkthet framhållas som exempel på hur den nya generationen ryska författare influeras utifrån.

Trots att alla dessa författare i dag är kända på hemmaplan och översatta till flera språk, har mer än hälften av dem har så vitt jag vet aldrig förr publicerats på svenska och de övriga mycket sparsamt. I mitt urval har jag därför med sorg i hjärtat lämnat bort *Ljudmila Petrusjevskaja* och *Tatiana Tolstaja* eftersom båda redan finns på svenska med var sin novellsamling.

Jag vill ändå tro att de författare som fått rum inom dessa pärmar kan ge en föreställning om den imponerande vitaliteten och bredden i den ryska samtidslitteraturen. Och att de samtidigt säger något väsentligt om livet i dagens föränderliga Ryssland.

OLGA SLAVNIKOVA

Det olästa brevets hemlighet

En litterär berättelse

En ung person, en studentska som kallades Musen (hennes riktiga namn får förbli en hemlighet under hela vår berättelse), arbetade som äktenskapsmäklerska. Det berodde inte på att hon skulle ha lidit stor brist på pengar, även om det hade suttit bra med lite mer, precis som för oss alla. Det var någonting annat hon saknade här i livet.

Det bör sägas att smeknamnet vid en första och yttre anblick absolut inte talade för min hjältinna. Det var någonting man måste vänja sig vid. Hon var nästan en och åttio lång och när hon sjavade fram genom vattenpölarna i sina tunga, granitgrå kängor såg det ut som om en telefonstolpe begett sig ut på promenad. Det var antagligen för att hon var så ljus som hon fått heta Musen. Precis som på ett laboratorieexemplar var hårväxten nästan vit som stärkelse, liksom också ögonfransarna, och fjunen på överläppen glänste som om hon just druckit mjölk. Ett försök att lansera sig i modellbranschen slutade bokstavligen med platt fall – Musen ramlade ner från catwalken rätt framför de sidenglänsande benen på agenturens direktris varpå hon linkade bort och smällde i dörrarna utan att se sig om. Ingenting på jorden kunde förmå henne att återvända. Efter det brydde hon sig inte om vem hon mötte, bara det inte var sin egen spegelbild. Förfinade gamla

damer, som påminde om slitna plyschnallar, tilltalade henne »min unge man«. Kort sagt, smeknamnet Musen lät adekvat bara för de närmaste. Och de kunde räknas på ena handens fingrar.

Saken var den att Musen bar på en hemlighet som egentligen inte existerade, men som för henne var rena rama verkligheten. Att handskas med den hemligheten krävde alldeles speciella färdigheter. Man kan till exempel dölja en förseelse eller ett brott, man kan blanda bort bevisen vid en förundersökning eller gräva ner kompromettterande föremål i trädgårdslandet på någon främmande persons datja. Man kan skyla en fysisk defekt, man kan förtiga ett ärr och dess uppkomst. Men det är betydligt svårare att dölja *ingenting alls*. Musen hade ingen ung man, ingen vän, ingen boyfriend – det fanns alltså ingen som älskade och ville ha henne. Det fanns bara tomhet. Hur man än såg var Musen ren som det renaste glas. Det fanns inga *materiella* bevis. Endast en tomhet som måste döljas för utomstående. En tomhet som inte gick att stoppa ner i väskan eller fickan.

I stället för att syssla med älskog måste Musen gå sysslolös. Hon måste göra *ingenting*. Hon visste redan hur märkligt det kunde kännas att bege sig någonstans och endast se sina egna skor framför sig. Ibland verkade det som om allt omkring henne bara var en lek. Hennes egen stadsdel Krylatskoje påminde om ett gigantiskt Tetrisspel vars inre tomhet gjorde att det inte kollapsade på marken. Människorna i metron tog danssteg i takt med musiken i Musens hörlurar. Allt omkring henne blev pantomim. Detta *ingenting* gav Musen både rätt och skyldighet att vara sysslolös, men det kunde hennes föräldrar inte förstå: de räknade med varje minut. Till och med

när de skulle tala henne till rätta satt de som på nålar och tittade jämt förstulet på klockan.

Emellertid gick tiden, och inte bara i föräldrarnas klockor. Åldern började märkas, vad folk än sa. Åren började upprepa sig. Om Musen förut tyckt att det inte fanns något fräschare än den aningen bittra, skolaktiga doften av en ny höst, så kändes den älskade lukten numera precis som året förut. Och när löven dalade från träden – då var det tydligt fjolårssnön som sakta började falla, små hårda flingor som påminde om frysvarornas flagor. Så hände det en dag att Musen svek sitt *ingenting*. Hon strövade omkring i Moskva, liksom en astronaut på månens yta, och råkade förirra sig i en gränd vars stadiga hus påminde om ryska ugnar. Det var där Musen upptäckte äktenskapsförmedlingsbyrån »Ljudmila« som fick hennes tankar att löpa i nya banor.

Trots europeisk design och album med utländska aspiranter, var det en sovjetisk inrättning – formell, trist och helt värdelös. Detta förstod Musen intuitivt och handlade så som hennes hjältemodiga farmor gjort en gång i tiden när hon inte blev artist utan biträdande föreståndare för en livsmedelsaffär. För att få ut någonting bestående av »Ljudmila« gällde det att ställa sig bakom disken.

Det hörde till Musens uppgifter att föra de första, möjligast intima samtalen med klienterna och hjälpa dem med att fylla i de ohyggligt invecklade formulären som mest påminde om labyrinter för försöksråttor (en information som till nittio procent visade sig onödig vid överföring till dator). Bara på ett ställe som »Ljudmila« kunde den första kontakten med de bävande damerna och herrarna ha anförtrotts en så soldat-

liknande varelse med ett så okvinnligt ordförråd – men »Ljudmila« var just ett sådant ställe. Innan männen slog sig ner i den italienska fåtöljen framför Musen, hissade de upp sina byxor med en servil rörelse, precis som om de tänkt niga. Ensamma kvinnor i olika åldrar lade patiens med de laminerade fotografierna av pretendenter från andra städer och främmande länder – precis som om de genast hade kunnat välja flera av dem på en gång, som när man beställer varor ur en katalog. Den uttråkade Musen fördelade sin vara – fotografierna – på olika album som hon i sitt stilla sinne märkte »Missfoster«, »Idioter«, »Genomsnittstyper« och »Gubbstruttar«. Ett hypotetiskt album märkt »Hemligt« saknades, eftersom Musen inte såg någon som kunde ha passat henne i »Ljudmilas« sortiment. Sedan skulle hon eskortera ett slumpmässigt utvalt sällskap klienter till en kväll på abonnerad restaurang. Där försökte klienterna koppla av efter bästa förmåga, men de generades av armeringsjärnen inom sig. Paren dansade stela som pinnstolar. För att fatta mod hade männen vodka med sig, och om sällskapet inte var helt mossigt fylldes toaletterna snabbt av en blå dimma från utrökta jointar.

Så vitt Musen kunde se var »Ljudmilas« klienter precis som alla andra människor. Det vill säga, i princip omöjliga att para ihop. Man kunde också säga – förkastad vara. Rester av ett tyg ur vilket man skurit till en klänning. Det verkade som om den stora, riktiga mänskligheten befann sig någon annanstans – och som om dessa tygbitar genom sin blotta existens bekräftade dess befintlighet på ett metafysiskt plan. Men själva passade de inte in någonstans. Och Musen visste mycket väl varför det var så med männen och kvinnorna i hennes land. Helt enkelt därför att de alla hade läst rysk litteratur i skolan.

* * *

Egentligen hade Musen ingenting emot Pusjkin, Turgenjev och Tolstoj. Hon var till och med smått förtjust i Tjechov och hans gammalmodiga pincené. Mänsklighetens verkliga fiender var lärarinnorna som undervisade i litteratur och som till skillnad från de vanliga lärarna i fysik eller botanik hade en speciell auktoritet. Kärleken, som klassikerna skrev om, var uteslutande deras område. Deras uppgift var att inte släppa in kärleken i nutiden. Med andra ord, att inte tillåta att högstadieeleverna identifierade sig med Natasia Rostova eller Andrej Bolkonskij och därigenom trängde in på helig mark. Dagens flickor och pojkar hade inte gjort sig förtjänta av det klassiska stoffet och de var också i övrigt suspekta. Någon hade berättat för Musen att det förut inte var tillåtet för alla att till exempel måla Lenins porträtt, inte ens för dem som hyste en så egendomlig ambition, utan att sådana uppdrag var förbehållna speciella konstnärer enligt stadfästa listor. Här gällde precis samma mönster. Om det uppstod en relation mellan två elever (och inte bara sex när föräldrarna åkt till datjan), så angick det definitivt också litteraturlärarinnan.

I Musens liv figurerade antagligen ett av de mest illvilliga exemplaren. Zoja Viktorovna, kallad Zuja, som med sin långa midja och hängande bak påminde om en geting, kunde givetvis inte undgå att märka den sprakande elektriciteten mellan Musen och idrottsstjärnan Terentiev. Alla insåg att Terentiev och Musen passade för varandra; de var de enda i klassen som var lika långa. Plötsligt en dag blev Terentiev en speciell person för Musen. Hon började hänga ute på gården om kvällarna eftersom hon händelsevis kunde stöta på honom där. Hon

blev förtjust i hans sweaters och två manchesterjackor på ett sätt som hon aldrig tyckt om sina egna kläder. Genom honom började hon förstå vad de andra flickorna kände för modeplagg från Mexx och Benetton. Genom honom kunde hon ha älskat hela den övriga mänskligheten, inklusive Zuja med hennes vördnad för Pusjkin och den färgade hårknuten på hennes lärda lilla huvud.

Deras förhållande utvecklades långsamt, som i en artonhundratalsroman i fyra band.

Terentiev gick ensam med händerna nerkörda i fickorna och log drömmande. Enligt alla genrens regler närmade sig nu förklaringens stund. Och så äntligen på litteraturlektionen (att det skulle ske just då!) såg Musen ett brev som i äkta klassisk stil var på väg från Terentiev till henne längs raderna av skolbänkar. Lyckan kom flödande mot henne genom klassen som en våg av vidarebefordrande händer, införstådda blickar och tysta fnissningar. Terentiev satt helt lugnt framme i klassen med öronen flammande som två stora sammetsrosor.

Då hördes ljudet av klackar, lika fasansfullt som spikar i en kista. Zuja, som av någon anledning kavlat upp ärmarna, ryckte till sig brevet. Medan hon höll papperet tätt intill sina immiga glasögon och läste, blev det tyst i klassen. Alla förstod: just så där ser det ut när en person inte tror sina egna ögon. Zujas ansikte förändrades nerifrån upp och uppifrån ner. Till sist skrynklade hon ihop brevet och förvandlade Musens lycka till en torr pappersboll.

– Terentiev, ut ur klassrummet, sa Zuja skräckinjagande med knytnäven uppsträckt, precis som på plakaten.

Med ryggen böjd och ett leende mot vänstra örat gick idrottsstjärnan Terentiev ut ur klassen – och ur Musens liv eftersom

det givetvis var omöjligt att ställa allt till rätta efter en sådan smäll. Det var här Musens *ingenting* fick sin början – man kunde ju inte räkna med det superkorta förhållandet med en nerrökt idiot som yttrade visdomsord i stil med »Sex – det är stil, bruden«. Musen var som alltid likgiltig för stilfrågor och blev genast uttråkad av denne idiot som i mörkret inte kunde skilja mellan henne och kudden som glidit ner på golvet. Men när hon nu inte längre var sexton utan tjugo år gammal, hoppades Musen på någonting. Firman »Ljudmila« inledde henne i frestelse. Vi vet inte hur hon blev så övertygad – precis lika helt och glädjefullt övertygad som när det gällt brevets innehåll – om att Terentiev förr eller senare skulle dyka upp på »Ljudmila« eftersom han utan henne förblivit ensam i livet. Allt tydde på att kontoret med sina vulgära fåtöljer och förgyllda klockor med visare som påminde om Amors pilar var den rätta platsen att invänta Terentiev. Och medan hon väntade försmådde hon andra kavaljerer på vilkas hjässor hon kunde se – uppifrån ner – små kala fläckar som de själva inte hade märkt.

En vacker dag fick Musen verkligen besök. Men det var inte Terentiev. Det var Zuja som mitt på blanka dagen kom klädd i någonting förlegat av paljettprydd sammet och slog sig ner framför Musen för att bli intervjuad. Zuja hade verkligen gjort mycket för att förändra sig: den färgade hårknuten hade ersatts av svallande lockar, glasögonen var borta och hennes ögon var så starkt sminkade att hon tycktes betrakta omvärlden genom en mask. Hon såg närsynt på den storväxta flickan bakom bordet som verkade vagt bekant, men vågade inte tro sina ögon.

– Goddag, Zoja Viktorovna, hur står det till?

Det fanns en ton i Musens röst som en utomstående kunde ha uppfattat som uppriktig glädje inför mötet med en älskad lärarinna. Zuja ryckte till så hennes beniga knän slog ihop under sammetskjolen.

»Här är hon nu«, tänkte Musen skadeglatt. Hon tyckte sig se Zuja utföra beställsamma rörelser till hennes inre musik. Hon ville ropa ut över hela kontoret: »Se nu vad ni ställt till med! Alla dessa tokiga män och kvinnor som kommer hit eller som inte ens vågar komma hit – det är ert verk. Det är ni som har åstadkommit den största *intigheten* i världen. Och nu vill ni inte underkasta er era egna regler? Ni vill ha en egen gammal och skallig Terentiev? Kanske också ni, Zoja Viktorovna, söker *lyckan*? Är det inte alltför mycket ni begär för egen del?«

– Rytjkova? frågade den närsynta Zuja och lutade sig framåt. Det är alltså här du arbetar…

Hon försökte dölja sin förlägenhet och anta en pedagogisk uppsyn medan hon knäppte guldknapparna i sin åtsittande jacka.

– Zoja Viktorovna, ni ska inte oroa er, sa Musen med en honungsdrypande röst som fick hennes kolleger att förvånat vända sig om. Vi arbetar alla för att hjälpa er. Nu ska vi ha ett ingående samtal om ert personliga liv. Det är bara så vi kan finna en person som är er värdig. Vår firma är känd för den höga kvaliteten på sina tjänster.

– Kan jag inte först få se fotografierna? kom en undergiven fråga från Zuja vars röda sammet nu definitivt hade fastnat i fåtöljens gröna ludd. Det kan ju hända att jag själv ser vad jag behöver. Utan den där pappersbyråkratin…

– Naturligtvis, Zoja Viktorovna! svarade Musen glatt.

Albumen med rubrikerna »Missfoster« och »Idioter« låg färdiga, precis som om de väntat på detta ögonblick. Övertygad om att hennes hand agerade som ett redskap för rättvisan och Ödets vilja räckte Musen fram ett urval foton som enligt hennes mening påminde om vakuumförpackade skivor av korv, skinka och rökt fisk. Den närsynta Zuja som till egen nackdel infunnit sig utan glasögon, kunde endast se mardrömsaktiga fläckar – vilket i själva verket var just det hon förtjänade.

»Där har du din Petjorin, där har du din Bolkonskij«, sa Musen tyst för sig själv. »Och sedan kommer du ändå att berätta allt om dig själv för mig. Om din första sexuella kontakt. Om skilsmässan. Jag kommer att få veta alla dina hemligheter.«

»Vad dum du är, Rytjkova…«, tänkte samtidigt den prövade Zoja Viktorovna som alls inte tänkte avslöja hemligheten i det hopskrynklade brevet för sin forna elev. »Du har ingen aning om vilka svinaktigheter din dyrkade Terentiev skickade till dig. Och det är bra så. Det finns många saker i livet som man mår bättre av att inte känna till eftersom de inte medför något gott.«

Här lämnar vi våra hjältinnor, precis som Pusjkin en gång lämnade Jevgenij Onegin i en svår stund och dessutom i ett främmande hem. Låt oss bara konstatera att rättvisan, märkligt nog, existerar. I det album som Musen på Ödets vägnar räckte sin lärarinna i litteratur fanns på sjätte sidan ett foto av en hygglig italienare – ingen prins, men ägare till en anspråkslös bilverkstad, en änkling med tre barn som efter tre

månader förde den lyckliga Zuja till Neapelbuktens strand. Själv måste Musen ännu driva omkring en tid innan hon träffade två icke-Terentiev: valet mellan dem fyllde hennes liv för överskådlig framtid. Slutsatsen blir att allt som är oss främmande inte nödvändigtvis är av ondo. Ibland stöter vi också på något gott.

Det går inte längre att hitta firman »Ljudmila«. På samma plats finns numera en sympatisk bar som serverar starkt kaffe med vitlök. Endast fåtöljerna i baren är desamma, klädda i grönt luddigt tyg, och över besökarnas huvuden slår klockan med visare som liknar Amors pilar ibland några tunna slag vars antal inte sammanfaller med den tid urtavlan visar. Kanske visar de en annan tid, den tid som skulle ha gällt om firman »Ljudmila« hade fortsatt att existera. Det kan förresten också hända att författaren helt enkelt lånat dessa föremål från baren eftersom de behövdes i denna berättelse.

JEVGENIJ POPOV

När de kalasade på tuppen

Under en lång tid bodde Nikolaj Jefimytj och hans fru hos min faster Ira i ett litet trähus vid Zasuchingatan. Han gjorde det i egenskap av hyresgäst och en gång i månaden betalade han kontant för den del av rummet som han bodde i.

Sorgligt, osäkert, bekymmersamt och valhänt är livet för folk som inte äger sina kvadratmetrar eller har del i en gemensamhetslägenhet. Uppslukade av oklara strävanden och misstankar vill de bara flytta från ställe till ställe, de vill byta verksamhet och tidsfördriv. De längtar efter lycka, de går på bio och sedan längtar de efter lycka igen.

Ta nu till exempel Nikolaj Jefimytj. En mästare i sitt värv. Metallarbetare. Han smidde, smälte och lödde. Och slipade.

Fast han slipade ju inte hela livet. Till att börja med hamnade han i Sibirien för något obetydligt brott efter kriget, och 1954 beviljades han amnesti.

Under de åren strövade tusentals av dem som fått amnesti omkring på våra gator. De drev omkring, de åt och sov på vindar och i källare. Och på grund av dessa före detta fångar blev livet mycket mer komplicerat för vanliga stadsbor. Det var inte många som vågade sig ut under vinterkvällarna, eftersom alla visste att det fanns en kvinna som en gång gått ut för fem minuter, vid niotiden på kvällen. Hon mötte ett gäng i vaddjackor som tog hennes ytterkläder och snodde klockan.

Det hände i Tarakanovka, inte långt ifrån köttkombinatet. Hon gav sig av emot Surikovbron, eftersom hon såg att det var ljust där tack vare gatubelysningen och dessutom stod där folk. Hon gick fram till dem.

– Medborgare! skrek hon. Dom tog mina kläder! Oj! Där, där borta, dom sprang ditåt. Jag lade dom på minnet.

– Va då, du minns hur dom såg ut? frågade man henne.

– Jag såg dom ju, jag såg dom! Dom drog av mig vinterkappan och mössan av karakulskinn.

– Så om du såg dom på nytt skulle du känna igen dom?

– Visst, visst skulle jag det! Varför skulle jag inte det, svarade kvinnan, intet ont anande.

Och i samma ögonblick drog man en handske över ögonen på henne så blodet rann, för man hade monterat in rakblad i handsken. Nå, den blodiga kvinnan lyckades treva sig fram till Stalinprospektet, där föll hon ihop och så var det någon som fick syn på henne. Hon blev blind och banditgänget gick under jorden. Det var »Svarta katten«, Sibirien -54.

Det berättades också att man tog barn till fånga, hängde dem i skogen, skar upp dem med kniv och samlade blodet i destillationskärl.

– Varför det?

– För att lämna in på blodcentralen och få en massa pengar.

– Struntprat!

– Vadå för »strunt«. Jag säger ju, man tog fast barn som man hängde i skogen, skar upp med kniv och samlade blodet i kolvar.

Men Nikolaj Jefimytj höll inte på med sådant, han var inte intresserad och deltog inte heller. Herre gud! Tvärtom, ifall han hade hört eller sett något liknande, skulle han genast ha

ställt till med ett herrans liv och själv, i egen person, kallat på milisen.

Han intresserade sig överhuvudtaget inte för någonting. Nikolaj Jefimytj var överlag av den åsikten att han hade hamnat i fångläger av rena slumpen, eftersom han nu en gång var oskyldig. Jag vet inte. Skuld är ett sådant där halt och för mig obegripligt begrepp, så i fallet Nikolaj Jefimytj kan jag inte uttala mig alls, eftersom jag inte förstår något och inte heller har några förutfattade meningar. Inte vet jag. Och i själva verket spelar det ingen roll vem som är skyldig eller oskyldig i detta specifika fall. Vad som betyder något är att han efter sin amnesti blev en mycket lugn person, som ville bli lycklig och började jobba inom industrin, han önskade helt enkelt bidra efter bästa förmåga.

Och så hade han en fru, som arbetade i ett stånd för manufaktur på kolchosmarknaden. Jelena Demjanovna. Hon kallades Demjan. Hon var döv, det vill säga, hon kunde bara höra lite och då måste man skrika högt rakt i hennes öra.

Ibland brukade hon dölja sin dövhet, hon låtsades att hon hörde allt – vare sig man talade med hög röst eller låg.

Nikolaj Jefimytj var på något vis glad över hennes hemlighetsmakeri. Han svor över henne på skoj. På skämt. Och eftersom hon ingenting hörde gick allt som på räls. Nikolaj Jefimytj skäller på henne, Demjan hör ingenting, hon pratar om ditt och datt. Och han pratar, och så snart Demjan vänder sig om, svär han över henne.

För att beskriva parets yttre krävs varken mästerskap eller inspiration. Större konstnärskap är heller icke av nöden. Det bör sägas att detta par, såväl till uppsyn som till beskaffenhet, var ganska motbjudande.

Till och med efter alla dessa år kan jag se dem tydligt framför mig.

Han var av medellängd. En karl som alla andra. Oansenligt klädd, grå. Klädd som alla andra. När de andra gick i stövlar av konstläder, vaddjacka och byxorna nerstuckna i stövlarna, då gjorde även Nikolaj Jefimytj det. Och när man började sälja byxor med smala ben, och det var många som köpte dem, då skaffade sig också Nikolaj Jefimytj ett par.

Vanliga, gråa kläder – ingenting märkvärdigt. En vanlig människa, grå, inte märkvärdig på något sätt.

Om Demjan kan man helt enkelt säga: eftersom hon var döv, lade hon sig inte särskilt i saker och ting. Hon gick klädd i det bästa av det som såldes i hennes stånd och hon trodde inte på att det fanns hörapparater. Hon ansåg att det rörde sig om bedrägeri, något som tidningarna hade hittat på. För min faster Ira var paret en tillgång. Dels för att de bodde hos henne och betalade hyra, dels för att de hade tillgång till bristvaror. Själv fick jag till exempel ett par konstläderstövlar av Jelena, i storlek trettiofem. På den tiden var min storlek trettiofem och jag gick i andra klass i elementarskolan som fått namn efter Surikov.

De grälade ganska mycket men sov alltid tillsammans. Och de vande sig, det fanns ju ingenstans att ta vägen, de bodde på en yta av sex kvadratmeter som var avskärmade med en fanerskiva. Visserligen gick skivan ända upp till taket, det måste medges, men i alla fall.

Men de grälade mycket. Antagligen beroende på att bägge två hade konstiga vanor som retade den andra.

Själv tyckte Nikolaj Jefimytj mycket om att sitta på huk, luta sig mot väggen och röka machorka. Dessutom söp han med

alla som ville supa med honom. Därför drack han vanligen också upp alla pengar han jobbat ihop. Av den orsaken lagade Demjan ingen mat till honom, och om hon gjorde det, så var det ett hopkok bestående av mjöl, potatis, vatten och vete. Och så smaksatte hon det med stinkande gult späck. Nikolaj Jefimytj fick späcket regelbundet någonstans ifrån, men det var av dålig kvalitet.

Kväljande lukter fyllde köket när Demjan lagade familjens mat, och även efteråt. Det var klart att det förargade Nikolaj Jefimytj. Det retade honom också att den döva tyckte om att skamlöst dansa till grammofonen när hon druckit vodka och sparka så högt med benen att man såg kanterna på hennes lilafärgade underbyxor. Det retade honom, men inte så mycket som den stinkande maten. Dessutom var han förtretad över att hans fru genom sitt arbete i ståndet tjänade svarta pengar som hon förde in i en hemlig bankbok, utan att visa för honom. Hon låtsades helt enkelt som om de svarta pengarna inte existerade.

– En sådan orm skulle egentligen förtjäna ytterligare en reform från år fyrtiosju, muttrade Ivan Jefimytj utan att förstå att bankboken var en god garanti mot alla slags reformer. Och Jelenas pengar skulle aldrig försvinna om de nu överhuvudtaget existerade.

Så levde de. När tålamodet tröt kunde man allt emellanåt iaktta fruktansvärda utbrott i makarnas relationer.

Inför nyårsaftonen 1956 sa Nikolaj Jefimytj:

– Demjan, vi tar och kokar tuppen.

Men hon hörde inte.

– Ska vi inte ta och koka tuppen? skrek Nikolaj Jefimytj.

Hon hörde inte.

– Koka tuppen åt mig, ditt avskum! Vi kan väl käka upp den nu till nyår! vrålade han i örat på henne.

Men hon inte ens fnös. Först var hon tyst, sedan sa hon:

– Det gör jag inte. Det blir ett nytt år och då måste man också ha något att äta.

De orden fick röda fläckar att blossa upp i plytet på Nikolaj Jefimytj som slog efter henne med en pall.

Samtalet utspelade sig i köket. Demjan som var liten och snabb, skuttade kvickt fram till spisen, grabbade tag i den kokande tekannan och drämde till Nikolaj Jefimytj ordentligt i huvudet.

Den skållade maken yrde runt i köket och svor. Han krossade köksinredningen och vrålade. Han stötte mot hörnen och sparkade i väggarna.

– Åh, jag ska döda dej! röt han.

Men Demjan slank undan, försiktigt, försiktigt, och min faster gömde henne i källaren. För syns skull släpade hon fram en kommod över källarluckan. Demjan tog emot det nya året 1956 bland potatis och tunnor med kål.

Och Nikolaj Jefimytj fortsatte rusa omkring i lägenheten, ömkligt upprepande att han skulle döda henne så snart han fick tag i henne.

Man svepte in hans kropp i vadd och lindade om med förbandstyg. Han gick runt och försökte genom ögonspringorna få syn på Jelena. Man kunde tro att han skulle på maskerad.

Demjan satt i källaren. Hon satt och satt. Men hur länge, frågade hon sig, skulle hon egentligen sitta där? Hon väntade till den andra januari 1956, när Nikolaj Jefimytj gav sig i väg till jobbet. Hon bestämde sig för att koka tuppen, fan ta honom. Hon gick inte till sitt stånd.

De hade en tupp. Rättare sagt, från början hade de både höna och tupp. Demjan hade tänkt sig att hönan med hjälp av tuppen skulle producera kycklingar. Kycklingarna skulle växa upp och börjar värpa. Demjan skulle äga ett helt hönseri. Då kunde hon äta ägg när hon ville och sälja överskottet på kolchosmarknaden.

Det var bra uttänkt. Men, naturligtvis gick ingenting som planerat. För det första visade sig tuppen vara klen. Han besteg inte hönan utan satt hela dagarna på sin pinne och burrade upp sig.

Och hönan gick och dog mitt i november, ingen visste varför. Hon spatserade omkring i hönshuset och så låg hon plötsligt där med benen i vädret. Darrade, stelnade till och blev blå. Det var i själva verket till och med överraskande hur snabbt hönan dog!

Demjan närde förstås vissa misstankar som i själva verket riktade sig mot min tant och mig. Men hon avslöjade dem aldrig. Att hon inte gjorde det berodde på att hon själv inte kunde fatta vem och varför någon skulle ha behov av att förgifta hennes höna.

Och tuppen blev kvar. Tuppen som Nikolaj Jefimytj med jämna mellanrum bad att få äta upp, vilket Elena inte tillät.

Så kom det sig att hon den andra januari år 1956 i alla fall bestämde sig för att tillaga tuppen och började koka den. Under tiden gick Nikolaj Jefimytj till jobbet, till fabriken där han var metallarbetare.

Där tog han en ring från ett kullager, slog den itu, rätade ut med hammare, lödde och rättade till, och resten av dagen ägnade han åt att gnissla med filen över den före detta ringen.

– Nikolaj Jefimytj, det är väl inte en kniv du håller på att

göra under arbetstid? Kom hellre med och ta en återställare efter helgerna, sa hans jobbarkompisar.

Men Nikolaj Jefimytj svarade inte utan fortsatte envetet att gnissla med filen.

– Låt det vara, Nikolaj Jefimytj. Slipa inte mer. Du slipar ju kniven mot dig själv, övertalade honom en omdömesgill person, som visste allt så väl på förhand, att han varje minut fruktade att någon skulle ge honom en snyting.

Men Nikolaj Jefimytj, han lyssnade inte på någon. Han var fast besluten att gå till ytterligheter för att bli av med frun.

Med ett gåtfullt leende gav han sig av hemåt. Han stannade vid farstun som var helt insnöad, stod en stund och såg sig omkring.

– Hon ska inte se frihetens timma, mumlade han och steg in i huset. Och han såg att där hemma, bakom fanerväggen, luktade det inte av gulnat späck, bakom fanerväggen var det till och med mycket renstädat. Bakom fanerväggen var det ljust. Bakom fanerväggen stod en flaska vodka på bordet, en sillstjärt, korv och gurkor. Och ur kastrullen, ur kastrullen strömmade ångor från tuppen.

Och tack vare ångan visste Nikolaj Jefimytj att han slutligen hade segrat över sin fru. Att kanske bankboken också skulle bli hans, om den överhuvudtaget existerade, naturligtvis. Och hans skållade yttre, det var bara strunt och småsaker. Med rynkade ögonbryn satte han sig till bords och vrålade:

– Demjan!

Där var hon i samma stund, som om hon uppstått direkt ur jorden.

– Här är jag.

En tystlåten och blyg Jelena.

– Sätt dig! Vi dricker!

Och visst – de satte sig, och visst – de drack. Och visst – de satte sig, drack och åt. De drack en halvlitersflaska och började på en ny. Och nu var man redan framme vid tuppen. Den var upplyft ur kastrullen och den var underbar.

Då tog Nikolaj Jefimytj fram kniven ur fickan, visade hustrun och förklarade vad som hotade henne. Hon förhöll sig till det olycksbådande föremålet så uppriktigt och högaktningsfullt att det tilltalade Nikolaj Jefimytj. Och han gav kniven till hustrun och hon började skära lår efter lår, vinge efter vinge, halsen och gumpen.

De frossade på tuppen ända fram till midnatt, och vid tolvslaget var makarna totalt berusade och gled ner i bädden utan att klä av sig.

Nu är båda två gamla och har svårt att gå. De bor inte längre hos min faster. Huset är rivet, och alla som bodde där har blivit placerade på olika ställen. Demjan och Nikolaj Jefimytj fick en etta i den femte sovstaden.

Jag möter dem ibland. De går mycket illa och stöder sig mot varandra.

Och nu är ju inte livet längre detsamma: de gamla husen är rivna, runtom tornar höghusen upp, man har gaseldning, ljus, färger, hissar, kakelbeklädda badrum, gallerior och varmt vatten. Jordkällare och andra utrymmen är försvunna, ingen håller längre höns och tuppar i staden, varorna säljs i butiker, det är asfalt överallt. Om kvällarna går du som du vill på gatan, du träffar vänner och bekanta.

Och jag möter dem ibland. Det är knappt de kan gå. De går mycket illa och stöder sig mot varandra. Så gick det till när de kalasade på tuppen…